

**ÖZTÜRK, Ahmet., HOMOJEN VE FONKSİYONEL BÖLGELERİN TESPİTİ VE
TÜRKİYE İÇİN İSTATİSTİKİ BÖLGE BİRİMLERİ ÖNERİSİ**

DPT Uzmanlık Tezi, Ankara, 2009.

ÖZET

Planlama Uzmanlığı Tezi

**Homojen ve Fonksiyonel Bölgelerin Tespiti ve
Türkiye İçin İstatistikî Bölge Birimleri Önerisi**

Ahmet Öztürk

2000’li yıllarda hızlanan Avrupa Birliği (AB) uyum süreci ile birlikte, Türkiye’de mekansal birimler İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) esas alınarak tanımlanmıştır. Bu sınıflandırma, gerek bölgesel istatistiklerin derlenmesine gerekse AB uyum sürecindeki ve ulusal düzeydeki bölgesel gelişme politika uygulamalarına temel teşkil etmektedir.

Bölgesel kalkınma amacıyla geliştirilen politikaların etkinliği, bölge tanımının ve bu tanıma bağlı olarak üretilen politika araçlarının uyumlu olmasına bağlıdır. Ancak, az gelişmiş ve gelişmiş illerin birlikte aynı bölgede gruplandırılması, bölge tanımları ile bölgeler arasında yakınsamayı hedefleyen yatırım teşvikleri ve üyelik öncesi AB fonları gibi mekansal politikalar arasında uyum sorunlarına neden olabilmektedir. İller arasında haksız rekabete yol açtığı ve yakınsama amaçlı politikalara zarar verdiği dile getirilen bu durum, bölge sınıflandırmasına yönelik yeni yaklaşımların tartışılmasına sebep olmuştur.

Bu tezin amacı, söz konusu tartışmalara katkıda bulunmak üzere mevcut sınıflandırmanın gerek mekansal analizlere gerekse ulusal/bölgesel gelişme politikalarına uygunluğunu tartışmak ve bu minvalde alternatif sınıflandırma önerilerini sunmaktır.

Bu amaçla, iki farklı istatistiksel yöntem ile iki bölgesel sınıflandırma önerisi geliştirilmiştir. Bunlardan ilki, illerin ekonomik ve sosyal yapısına ilişkin değişkenler ile “Ward’ın Hiyerarşik Kümeleme Yöntemi” kullanılarak yapılan homojen bölge önerisidir. İkinci ise yerleşim birimleri arasındaki nüfus akışkanlığını (göç) temel alarak “Devamlı Intramax Analizi” yöntemi ile yapılan fonksiyonel bölge önerisidir.

Bu çalışmada, İBBS’ye yönelik elde edilen bulgulardan biri, düzey 2 bölgelerinin homojen nitelikte olması gerektiğidir. Bu sayede, mekansal birimler arasında yakınsamayı hedefleyen politikalara ayrılan kaynakların dağılımı hakça ve amaca odaklı olarak uygulanabilecektir.

Çalışmada elde edilen diğer bir bulgu, Kalkınma Ajanslarının düzey 1 bölgeleri gibi daha üst ölçekli ve plan bölge vasıflarına sahip bölgelerde kurulmasıdır. Zira düzey 2 bölgeleri, bölgesel planlama için en uygun yaklaşım olan fonksiyonel nodal bölgelerin bazı temel özelliklerini karşılamamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS), Homojen Bölgeler, Fonksiyonel Bölgeler, Kümeleme Analizi, Devamlı Intramax Analizi

ABSTRACT

Planning Expertise Thesis

Identifying Homogenous and Functional Regions and A Proposal for NUTS Classification in Turkey

Ahmet Ozturk

In relation to hastened accession process to European Union (EU) in 2000s, Turkey's territory was classified based on The Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS). This classification forms the basis not only for the regional statistics but also for the national/regional development policy implementation, including harmonization with the EU.

The effectiveness of regional development policies depends on how coherent regions are defined and how regional policy instruments are designed. Nonetheless, inclusion of both lagging behind and developed provinces in the same region may lead inconsistencies between regions' definitions and policies designed and implemented at regional level, such as investment incentives and pre-accession EU funds, which aim regional convergence. These inconsistencies, which are said to cause unfair competition among provinces, have triggered pursuit of new approaches to regional classification.

This study aims to shed light on current debates by assessing the appropriateness of current NUTS classification both for spatial analysis and for national/regional development policies in a quantitative way, and to propose alternative NUTS classifications.

For this purpose, two regional classifications are proposed with two different statistical methods. First one is a homogenous regionalization based on Ward's Hierarchical Clustering Method utilizing socio-economic variables for provinces. Second one is a functional regionalization based on Continuous Intramax Analysis which makes use of migration flow data among provinces.

One of the important findings of this study is that NUTS 2 regions should be homogeneously defined. Thereby, fair and objective-oriented resource allocation among spatial units could be ensured for more effective regional convergence policies.

The study also reveals that higher level regions, such as NUTS 1, which exhibit "plan region" characteristics, provide a better spatial basis for Regional Development Agencies. This is because NUTS 2 regions do not satisfy some basic characteristics of functional nodal regions, which is generally an appropriate approach to regional planning.

Key Words: The Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS), Homogenous Regions, Functional Regions, Cluster Analysis, Continuous Intramax Analysis